

מיהו תזונאי?

מי שקורא לעצמו בישראל "תזונאי" או דיאטן בלי שקיבל תואר אקדמי צפוי לעונש, אפילו אם הוא נמנה עם המבוקשים והידענים שבין המטפלים האלטרנטיביים. האם זה טוב לציבור

רחל טלשיר

מיהו תזונאי? מסתבר שהתשובה אינה פשוטה, והכנס השנתי של עמותת התזונה נאיים (עתי"ד) הישראליים, שהתקיים בשבוע שעבר, הוא הזדמנות לדון בכך. לפי החוק בישראל, אדם רשאי לקרוא לעצמו "תזונאי" או "דיאטן" רק אם יש לו תואר אקדמי ראשון מוכר בתזונה, ואם עבר הכשרה מעשית בתקופה הנדרשת, עמד בבחינות שקבע מנכ"ל משרד הבריאות וקיבל על כך תעודה ממשרד הבריאות. למי שלא עמד בתנאים אלה אסור להשתמש בתואר תזונאי או דיאטן או אף בכינוי שמשמע ממנו שהם בעלי תעודה במקצוע. שימוש בתואר מטעה מהווה עבירה פלילית.

גלי הנדל-רולוף, פרוטוקול תזונה משלה צילום: דודו בכר, חוות הצוק ת"א; איור: עמוס בידרמן

יש תחומים שנותרו לא מוגדרים, למשל נטורופתיה, שאינה מעוגנת בחוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות

לעתים קרובות ניסיון חיים, חוויות פרטיות, השקפת עולם, ועוד מיני כלים שאי אפשר למסד גר בתואר, שקולים ואף עולים על מסמכים רשמיים.

למעשה, כמה מן המומחים הידועים בתחום הזה, שלרבים מהם רשימות המתנה ארוכות ומטופלים הטוענים להצלחה מוכחת, הם אוטודידקטים. עבורם ההגדרה "תזונאי" או "דיאטן" היא למעשה סוג של המעטה, למרות שגם הם מדברים השאר על הקפדה על מזון טוב יותר, שיפור איכות המים, פרידה מהרגלים ממכרים ומדפוסי אכילה מזיקים. ההבדל הגדול בינם לבין אנשים אחרים שיודעים את התורה הזאת הוא לעתים קרובות בהשראה שהם נותנים, בעצם השהות במחיצתם שמעוררת רצון דחוף לעשות משהו למען הבריאות: אחדים מפסיקים לעשן, אחרים וורקים את מאגרי הבשר מהמקפיא לפח. מעבר לידע הסטנדרטי, מטפלים כאלה ניחנו בתמהיל הנדיר שהופך אדם למדריך, ליועץ ולמורה.

האם החוקים והתקנות, הקג"סות והעונשים אכן פועלים לטובת הצרכנים או שהם מבטאים במידה רבה אינטרסים של מימסד המנסה לבסס לעצמו מונופול? תלוי את מי שואלים.

זור צמח וילסון צילום: אביטל סבג

כדאי לציין, כי כמעט כל אחד מכיר מישהו או מישהי שמטפלים באמצעות שינויים בתפריט ואשר אינם עומדים בדרישות שלעיל. חלקם מתעלמים מן החוק ומציגים עצמם בתארים האסורים ואילו האחרים נוקטים שמות יצירתיים למיניהם: "יועץ תפריטי", "מומחה בריאות", "בלוגר בריאות", "מרפא אלטרנטיבי", "מדריך בריאות", "מומחה אכילה", "מורה הוליסטי" ועוד ועוד. השמות על התפתחות לזיוף מייצגים מציאות שהיא הרבה יותר מורכבת מן החוקים שקובעים למי מותר ולמי אסור לעסוק ביועץ תזונתי. זאת ועוד: לרבים מנטולי התעודות יצאו מר-ניטין של מי שיכולים לעזור מאוד דווקא באמצעות ייעוץ תזונתי.

אגוזים, קטניות וירקות. האם המלצה על טבעונות היא תזונאות? צילום: תומר אפלבוים

"מאבק מוצלח במתחזים"

עמית גנור, מנכ"לית "עתי"ד", עמותת הדיאטנים בישראל, מספרת על המאבק שלהם בחסרי התואר האקדמי. איך ומתי החל המאבק?

"המאבק במתחזים התחיל בערך לפני שש שנים וצבר תאוצה בשלוש השנים האחרונות, עם העלייה במספר המתחזים, לצד מכלול המספקות תעודות שמטעות את ציבור הסטודנטים. נכון להיום המאבק מנוהל על ידי הנהלת עמותת "עתי"ד יחד עם עו"ד העמותה, עידן אבוהב. הוועדה למניעת הטעיית הציבור במשרד הבריאות נרתמה גם היא למאבק."

על מי החוק אמור להגן?
"על כבוד המקצוע של התזונאים — בדיוק כמו שנאבקים עורכי הדין — אבל בעיקר על זכות הציבור לדעת ממי הוא מקבל טיפול בריאות: האם ממי שהוסמך לכך כדין או ממי שרק טוען להיותו כזה."

מהם לדעתך סיכויי ההצלחה של המאבק?
"גבוהים. בשנתיים האחרונות מתחזים רבים הסירו סממנים שונים והחלו להשתמש בביטויים המתורגמים על פי חוק. אבל ההצלחה הגדולה היא מול מוסדות הלימוד הרבים והשונים, שרובם ככולם תיקנו את תעודות הגמר שהם מעניקים כך שלא ישתמע מהם כי מדובר בתזונאי."

לדוגמה?
"בית הספר לרפואת הרמב"ם של ד"ר גיל יוסף שחר מעביר קורסים שנתיים, למיטב ידיעתנו — לכל אדם וללא בדיקה מקדימה של יכולותיו לתת ייעוץ בתחום המזון. לאחר דין ודברים עימנו, שינה בית הספר את תעודותיו כך שברור מהן כי מסיימי הקורס אינם דיאטנים. יחד עם זאת, תיאור הקורסים שלו מכילים סופרלטיבים רבים שאנו חוששים שיטשטשו את הגבול אצל בוגריו. "כך למשל גם בתי ספר רבים הטוענים כי בוגריהם יוכלו לאב-חן בבדיקות דם ולתת עצות תזונתיות על פיהן. העובדה שאדם שלא הוסמך באמצעות מערכת הרפואה ינתן בבדיקות דם של הציבור היא מטרידה."

האם ייתכן שדיאטניות ותזונאיות קליניות מחזיקות באג'נדה שמרנית מדי?
"מבלי לפגוע בכבודן של תורות רפואיות שבאו מיבשות אחרות... הרפואה המערבית, שעליה נשענת התזונאית, היא התחום המתפתח ביותר כיום. כמוכן שאם תזונאית רוצה לשלב בין העולמות זה מבורך, אבל רובנו נשארות מחוברות להתפתחויות המתמידות בתחום."

במטרה להגדיל את ארגו הכלים של הדיאטנית, שוקדת עמותת עתי"ד לקיים 15 קורסי העשרה מדי שנה, בנושאים ובשיטות טיפול כמו CBT, הגיל השלישי, סופרוויז', הנחיית קבוצות ועוד. מה דעתך המקצועית על טבעונות?

"העמותה מכבדת כל שיטת ואסטרטגיה תזונה המספקת את רכיבי המזון במינונים ובאחוזים הנכונים. הטבעונים מצויים בקבר-צת סיכון לאנמיה על בסיס של מחסור בברזל או רקע של מחסור ב-12 וכן מחסור בצריכת סידן יומיומי. לפיכך חשוב לבצע בדיקות דם על מנת להימנע ממחסור אקוטי במרכיבים אלו, ויש לוודא גם צריכה מספקת של סידן, בעיקר בקרב ילדים ומתבגרים."

רחל טלשיר

מדמים את החוקים והמגבלות בתחום למלתעות שמנסות לנעול תחרות חופשית וחדשנות, המשרתים תים למעשה את התאגידים ופוגעים בצרכנים. בעיניהם המהלכים האלה הם סוג של טרור עסקי שבא להגן על הישג ונרתע מפני החדש.

ואם זה לא מספיק מבלבל, מצטרפים לכך תחומים שסתם כך נרטר לא מוגדרים, למשל הנטורופתיה — שיטת ריפוי אלטרנטיבית שמתבססת על תזונה, אבל אינה מעוגנת בחוק הסדרת העיסוק במקצועות הבריאות. לכן כל אדם שגר בישראל יכול לכוון עצמו "נטורופת" ולעסוק במקצוע, גם אם לא רכש כל השכלה מוכרת בנושא, וממילא כל מוסד לימודים, אקדמי או לא, יכול להעניק תעודת "נטורופת".

ד"ר גיל י. שחר צילום: רמי שלוש

כך או כך, עובדה היא שבשנים האחרונות מתרחבים הפונים לעצה ולריפוי אצל מטפלים אלטרנטיביים למיניהם, עם תעודת "דיאטן" או בלי. כשאדם חולה או מחפש לעצמו דרך בריאותית, הוא פעמים רבות לא מסתפק בתואר אקדמי, אלא מבקש גם רוחב ראייה ורוחב דעת וגישה טבעית ויחס אנושי והשראה וניסיון והמלצות ממטופלים אחרים — עניינים שהם הרבה מעבר לתעודה. וברור שיש גם שרלטנים בין המטפלים האלטרנטיביים, שלא יועילו בכ"ל לום או אף יזיקו חלילה — במסור כנים שבהם בוודאי צריך לטפל. אבל סכנות ואי תועלת יש למכ"ביר גם ברפואה הקונבנציונלית ובגישות התזונה הקונבנציונליות.